

ספר ואלה שמות

השלים הכתוב ספר בראשית שהוא ספר היצירה בחדוש העולם ויצירת כל נוצר, ובמקרי האבות כולם¹ שהם כענין יצירה לזרעם², מפני שכל מקריהם ציורי דברים לרמוז להודיע כל העתיד לבא להם³, ואחרי שהשלים היצירה התחיל ספר אחר בענין המעשה הבא מן הרמזים ההם, ונתיחד ספר ואלה שמות בענין הגלות הראשון הנגזר⁴ במירוש ובנאולה ממנו, ולכן חזר והתחיל בשמות יורדי מצרים ומספרם אף על פי שכבר נכתב⁵ זה בעבור כי ירידתם שם הוא ראשית הגלות כי מאז החל⁶, והנה הגלות איננו נשלם עד יום שונם אל מקומם⁷ ואל מעלת אבותם ישובו, וכשיצאו ממצרים אף על פי שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים כי היו בארץ לא להם⁸ נבוכים במדבר⁹, וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושם הקדיש ברוך הוא והשרה שכינתו ביניהם אז שב¹⁰ אל מעלת אבותם שחיה סוד אלה עלי ארליהם¹¹, והם הם המרכבה¹² ואז נחשבו גאולים, ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן וכהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד¹³:

סדר ואלה שמות

א. טעם ואלה שמות¹, כי הכתוב ירצה למנוח ענין הגלות מעת רדתם למצרים כי אז גלו בראש גולים², כאשר פירשתי¹¹, ולפיכך יחזור אל תחלת הענין שהוא מספוק¹² וכל זרעו הביא אתו מצרימה, ושם כתוב אחריו¹³ ואלה שמות בני ישראל

הבאים מצרימה וכו', ואותו המסוק בעצמו הוא שחזויר בכאן, כי אף על פי שהם שני ספרים הספור מחובר בדברים באים זה אחר זה, וכאשר הזכיר בני יעקב¹⁴ קצר בבני בני

י"ג ע"ג כ"י, ובס"ג צ"חא ספח כולם. 2 ע"ג כ"י, ובס"ג צ"חא, וזה מנומנם, וע"ג כ"י 1 ע"ג כ"י, ובס"ג צ"חא ספח כולם. 3 ע"ג כ"י, ובס"ג צ"חא, וזה מנומנם, וע"ג כ"י 4 ע"ג כ"י, ובס"ג צ"חא, וזה מנומנם, וע"ג כ"י 5 ע"ג כ"י, ובס"ג צ"חא, וזה מנומנם, וע"ג כ"י 6 ע"ג כ"י, ובס"ג צ"חא, וזה מנומנם, וע"ג כ"י 7 ע"ג כ"י, ובס"ג צ"חא, וזה מנומנם, וע"ג כ"י 8 ע"ג כ"י, ובס"ג צ"חא, וזה מנומנם, וע"ג כ"י 9 ע"ג כ"י, ובס"ג צ"חא, וזה מנומנם, וע"ג כ"י 10 ע"ג כ"י, ובס"ג צ"חא, וזה מנומנם, וע"ג כ"י 11 ע"ג כ"י, ובס"ג צ"חא, וזה מנומנם, וע"ג כ"י 12 ע"ג כ"י, ובס"ג צ"חא, וזה מנומנם, וע"ג כ"י 13 ע"ג כ"י, ובס"ג צ"חא, וזה מנומנם, וע"ג כ"י

תמיד. להלן מ, לה. וענין להלן ריש פרישת תרומה, שהמשכן היה דומה להל סיני (וענין שם בהערות). א. (א) טעם ואלה שמות. הספר הזה היה ראוי שיחיל: אלה שמות, בלא וא"י, כספר אלה הדברים, אבל בא את הוא"י לחבור הענין, כי הענין מחובר למעלה (בהוי"א ב). בראש גולים. עמוס ג, ז. כלומר כי אז החל הגלות בני יעקב. במנות כאן את בני יעקב לא היה צריך להאריך בבני בניו וכל זרעו. כבוד ה' מלא אותו יעל, והתעורר שם.

למהלך האידיאות בישראל

א

(האידיאה האלהית והאידיאה הלאומית באדם)

סגנון-חיים וסגנון המחשבה של האדם, הכוללים את כל מהותו, מתבלטים הם במלאכת-כנען ברעיון החברה וברעיון הרוחני, שהם הנם האוצרות של הצורה הלאומית והאמונית אשר לצבורים האנושיים. כשהסגנונים האלה מתבררים ביותר, וקויהם הרשמיים נגמרים ברוח האמנות אשר להיסטוריה, אז אנו מוצאים את שתי האידיאות האנושיות היסודיות, ההולכות וחוזרות בכל מסבות החיים, הפרטיים והחברתיים, הרוחניים והמעשיים: האידיאה הלאומית והאידיאה האלהית; הראשונה בתור סגנון החיים הסדרניים של החברה והאחרונה בתור סגנון המחשבה של הרעיון הרוחני. ואם נבא לדיק יותר ולהגביל התחומים, ע"פ הדרך היותר רגילה בהיותם עומדים במערכה מקבלת, נאמר: הרגש הלאומי והדעה האלהית, שלפעמים בחליפת-המצבים האפשרית, נמצאים גם תחתונים למעלה ועליונים למטה — בתור דעה לאומית ורגש אלהי. המעלות-והמורדות הפרטיות, הדרושות לחליפת-המצבים הזאת, הנן גם הן סבות נכונות, ולפעמים גם תולדות נאמנות לזרמי-חיים כבירים, במציאות ובפעולה, שראשיתם נכרת ביחוד בחיי החברה הכוללת והשפעתם הולכת ושופעת עד למעמקי חיי היחיד היותר פנימיים.

ההכנה לרעיון האלהי נמצאת היא באיזה אופן גלוי או נסתר, ישר או מעוות, בכל הלבבות של האנושיות, לכל פלגותיה, משפחותיה וגוייה, היא מהוללת דתות ורגשי-אמונה שונים, סדרים ונמוסים, המסבכים גם הם המון מעשים כבירים בכח איתן בחיי גוי ואדם, בסדרי החברה ובמהלכי הפוליטיקה, רוקמים ואורגים בסתר ובגלוי עלילות נוראות לאיין-חקר ברוח האדם ובמהות תאריי-חיינו. אלה הם שלבי התנועה לצד ההשתלמות של הרעיון האלהי והתבררותו ומעוף ההתנשאות אל החיים המלאים, בלשד מקוריותם, בהוה ובנצח.

בלכתה ממעלה למטה וממטה למעלה, חוללה הכנה זו מכונות לאימיות שונות, מכוונות למצבה, בכל קבוץ אנושי ובכל מצב גיאוגרפי לפי ערכם. היא

מצאה תמיד אי אלה מכשירים חמריים, שכבר הספיקו לכונן איזה חומר רפה לפחות לתכסיס עממי, ועל ידי השפעתה העליונה נופחה נשמת חיים באותו תגולם. החפץ, המרץ, האמנות, הדמיון והשכל, צרכי-החיים וכל נטיות הרוח בכלל התלכדו יחד ויהיו לרוח-וגויה, ויקומו לנו קבוצים חברתיים ולאומיים, שכשאנו מסתכלים בהם בעין פקוחה הננו רואים את כל הסבות החזקות ההולכות ומשפיעות על סדרי היותם וחייהם — שהן כולן נמזגות ונבללות מההכשר הפנימי של מוזג הרעיון האלהי עם הנטיה הקבוצית שבצורה הלאומית. אמנם אחרי שירדה האחרונה לרשת ארץ התרחבה והתאמצה, ותקנה לה הויה שלמה וחיבה מיוחדת, ולפעמים גם תנסה כחה להנתק משרש חבורה היסודי, מתכן הרעיון האלהי. אבל אין ביד ההיסטוריה האנושית להראות, שנסיון זה מצליח לצאת לפעל, ורואים אנו שהתכונה העליונה האלהית שבאדם, אפילו בהיותה בתכלית שפלותה ובצורת נקודה היותר זעירה וכחה, שגם אז היא רק „מתעלפת, מתבטלת ולא מתה וגועה“ — היא נותנת את העצמה היותר פנימית לכל דחיפות-החיים.

ויש אשר החיים המעשיים כבר ישתכללו בהיותם, התכונות החברתיות, המוסריות והחמריות, כלן התקשרו בקשר אמיץ ומסודר, — והאורה האלהית, המושקפת אל מקום מעמד החברה, כחה היא שמה בעצם רחוקה, עד אשר אך מחשכים ומהומות תמצא החברה המתוקנת, בכלי מכשיריה הרחבים ובצרכיה התרבותיים הרבים, אם לאור כחה זה תחפוץ ללכת בארחות חייה. אז תסוב הלאומיות אחרונית ותרצה להתבצר ברעיונה המיוחד, ולא תאבה לפנות עוד אל מקור היותה היסודית, שהוא הרעיון האלהי. אבל כאן תפגש הראשונה במעמד הזקנה והחולשה; הכח המיכני ישמש עוד איזה משך-זמן לדחוף את המכונה הקבוצית, אבל לשד- החיים ילך ורפה, הלך וחסר. באבוד העליה הרוחנית את ערכה, יאבד ממילא הכלל את צביונו. צרכי היחיד ותביעותיו הפרטיות ישאו ראש יותר מהערך ההרמוני וגבולם ילך הלך והתרחב, עד כדי שרירות לב ועמה יאוש ובחילה בחיים ובמציאות, ותהפכות בכל הסדר הרעיוני, „אין אמת ואין חסד ואין דעת אלהים בארץ“. האידיאה הלאומית הכללית תשפיל שבת ולא תוכל עוד לחיות בכל עז חסנה, צבא-מרומה כשלו וכסא-ממלכתה יתנווד. „נוע תנוע ארץ כשכור והתנוודדה כמלונה, וכבד עליה פשעה ונפלה ולא תוסיף קום. והיה ביום ההוא יפקד ד' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה“.

החברה הלאומית כשבאה במשעול צר זה, שנדמה לה שהיא מוכרחת להנזר ממקור ראשית צמיחת חייה, תחל לחוש את מכאוביה בזמן קרוב. החמריות המצא לה או, לחברה הנחנקת תחת סבל משא החיים מחוסרי המטרה, הטעם והתוכן, להחיש לה רפאות-תעלה על ידי שיטותיה השונות, שיטות-של-מהומה, המיוסדות על בסיסים רעועים של רכוש כלה וחי-כלכול נמוכים, חסרי און והוד, גרויים

